

שנה ל"עופרת יצוקה":

עיקרי המלצות דו"ח גולדסטון – מה הלאה?¹

כתבה: מיכל פומרנץ. ינואר 2010

ועדת גולדסטון מצאה, כי שני הצדדים לעימות בעזה, הישראלים והפלסטינים, הפרו הוראות של המשפט הבינלאומי. נוכח ממצאיה כי מדובר בהפרות חמורות של המשפט הבינלאומי, העשויות לעלות כדי פשעי מלחמה, מוטלת על הצדדים החובה לנהל חקירות, ובמקרים המתאימים, להעמיד את האחראים לדין. הוועדה מצאה, כי ישראל לא מקיימת חקירות ראויות לשמן, וכי הפלסטינים לא חקרו כלל. בנסיבות אלה, הוועדה נותנת שהות של שישה חודשים, לישראל ולפלסטינים, לבצע חקירות. המלצות הוועדה מתייחסות גם לסגר על הרצועה, לחובת הפיצויים, לשימוש בכלי נשק שונים ולהגנה על ארגוני זכויות אדם ועל פעילים.

כללי

הוועדה פונה למועצת זכויות האדם של האו"ם (שהיא שמינתה את הוועדה) לאמץ את הדו"ח ואת המלצותיו ולנקוט בצעדים הנדרשים על מנת לוודא את יישום המלצותיה. לנוכח חומרת ההפרות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי ומשפט זכויות האדם, ולנוכח האפשרות שבוצעו פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות, הוועדה ממליצה כי המועצה תבקש מהמזכיר הכללי של האו"ם להביא דו"ח זה לידיעתה של מועצת הביטחון, על מנת שתשקול אף היא פעולה על פי המלצות הוועדה. כן ממליצה הוועדה שהדו"ח יועבר לתובע הכללי של בית הדין הפלילי הבינלאומי, לעצרת הכללית של האו"ם ולוועדות השונות הפועלות באו"ם.

המלצות בנוגע לחקירות

לישראל ולפלסטינים – לקיים חקירות עצמאיות ואפקטיביות: ועדת גולדסטון נותנת שהות של שלושה חודשים לישראל ולפלסטינים לפתוח בחקירות ראויות באמצעות גופים בלתי תלויים, בהתאם לסטנדרטים הבינלאומיים, בנוגע לחשדות להפרות חמורות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי ומשפט זכויות האדם. בתום שישה חודשים, על ישראל והפלסטינים לעדכן בדבר האמצעים שננקטים או שנקטו על-ידם על מנת לבחון ולחקור את החשדות ולהעמיד לדין את האחראים.

¹ ההמלצות המובאות במסמך זה מתייחסות אך לעיקרי המלצות הוועדה הנוגעות לרצועת עזה (אך לא לכולן). בדו"ח שהגישה כללה הוועדה גם המלצות בנוגע לגדה המערבית ולישראל.

למועצת הביטחון – לקיים מעקב ולהפנות לבית הדין הפלילי בהאג במקרה של היעדר חקירה ראויה: הוועדה ממליצה למועצת הביטחון להקים ועדה עצמאית של מומחים במשפט הבינלאומי ההומניטרי ובמשפט זכויות האדם, אשר תפקח ותדווח על הליכי חקירה שינקטו על ידי ישראל והפלסטינים, ולדווח בנוגע למהימנות והאפקטיביות של החקירות. כמו כן, אם ימצא, בתום שישה חודשים, שישראל או הפלסטינים לא ביצעו חקירה בתום לב, מציעה הוועדה למועצת הביטחון להפנות את העניין לתובע הכללי של בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג (International Criminal Court – ICC). מובן, כי מועצת הביטחון אינה חייבת לאמץ המלצה זו.

למדינות החתומות על אמנת ג'נבה – להפעיל סמכות שיפוט אוניברסלית: נוסף על כך, על רקע ההימנעות הנמשכת מצד ישראל לקיים חקירות עצמאיות וראויות, העומדות בסטנדרטים בינלאומיים, ממליצה הוועדה בפני המדינות החתומות על אמנת ג'נבה לפתוח בחקירות פליליות, בהתאם למשפט הפנימי שלהן, במקרים שבהם הוועדה מצאה ראיות מספקות להפרות חמורות של אמנות ג'נבה. הוועדה קובעת, כי למדינות השונות יש סמכות שיפוט אוניברסלית במקרה כזה, המאפשרת להן להעמיד לדין חשודים במעורבות בביצוע פשעי מלחמה בעזה, ללא תלות בלאומיות של החשודים ושל הקורבנות.

המצור על עזה

הסרת הסגר והכנסת מוצרים הדרושים לאוכלוסייה: הוועדה מצאה, כי המצור שישראל מטילה על עזה גורר פגיעה אנושה באוכלוסייה המקומית, ומונע את שיקומה של עזה. בכלל זאת, המצור מונע את שיקומם של אלפי המבנים שנהרסו במהלך המבצע, וכתוצאה מכך נותרו אלפי בני אדם מחוסרי בית. הוועדה סברה לאחר בחינה של מכלול הנתונים הנוגעים להטלת המצור, כי התנהלות זו מצד ישראל עלולה לעלות כדי פשע הרדיפה, המוגדר כפשע נגד האנושות.

הוועדה ממליצה שישראל תבטל מיד את הסגר על מעברי הגבול עם עזה ואת ההגבלות על מעבר סחורות מתוך עזה ואליה. הוועדה ממליצה שישראל תאפשר מעבר מוצרים חיוניים לעזה בהתאם לצורכי האוכלוסייה המקומית, ובאופן שיאפשר שיקום ובנייה מחדש של הבתים ושל שירותים חיוניים וחיידוש פעילות כלכלית משמעותית ברצועת עזה. כן ממליצה הוועדה כי ישראל תאפשר לתושבי עזה גישה לים למטרות דיג, בטווחים כפי שנקבע בהסכמי אוסלו, כי תאפשר פעילות חקלאית ברצועה.

התנהלות מבצעית של ישראל

בחינה מחדש על ידי ישראל של הוראות מבצעיות שונות: הוועדה ממליצה כי ישראל תבחן מחדש הוראות מבצעיות שונות, ובהן: כללי הפתיחה באש, הליכים מבצעיים סטנדרטיים והנחיות אחרות לכוחות צבא וביטחון. בהקשר זה, הוועדה ממליצה כי ישראל תסתייע במומחים שונים למשפט בינלאומי והומניטרי ומשפט זכויות אדם, כגון הצלב האדום הבינלאומי, מומחים ישראלים וארגוני חברה אזרחית בעלי מומחיות, על מנת להבטיח, כי הוראותיה המבצעיות עולות בקנה אחד עם הדינים הללו. בפרט, הוועדה ממליצה לשלב בכל ההנחיות המבצעיות את

העקרונות של מידתיות, הבחנה, נקיטה באמצעי זהירות ואי-אפליה, ולשלבן בכל תדרוך בעל-פה לקצינים וחיילים וכוחות ביטחון, בכדי למנוע הישנות פגיעה באזרחים פלסטינים, והרס ופגיעה בכבוד האדם בניגוד למשפט הבינלאומי.

קרן פיצויים

הוועדה ממליצה כי העצרת הכללית תקים קרן נאמנות לצורך תשלום פיצויים לפלסטינים אשר סבלו אובדן או נזק כתוצאה מהמעשים הלא חוקיים המיוחסים לישראל במהלך המבצע בעזה, וישראל תשלם את הסכומים הנדרשים לקרן זו.

דיון בחוקיות השימוש בתחמושת מסוגים שונים

הוועדה ממליצה שהעצרת הכללית תקדם דיון דחוף בדבר חוקיות השימוש בעתיד בתחמושת מסוגים מסוימים אליהם הדו"ח מתייחס, ובפרט זרחן לבן, פצצות פלאשט ופצצות מתכת כבדה כגון טנגסטן. כן ממליצה הוועדה כי ישראל תקפיא לעת עתה את השימוש בתחמושת מסוגים אלה לאור הסבל האנושי והנזק הרב שהם גרמו ברצועת עזה.

המלצות המופנות לפלסטינים

כיבוד המשפט הבינלאומי ההומניטרי: הוועדה קוראת לארגונים פלסטינים חמושים לכבד את המשפט הבינלאומי ההומניטרי, בדגש על הפסקת ההתקפות על אזרחים ישראלים ועל מטרות אזרחיות בישראל, ונקיטה בכל האמצעים האפשריים להימנע מפגיעה באוכלוסיה האזרחית הפלסטינית במהלך לחימה.

שחרור גלעד שליט: הוועדה ממליצה כי הארגונים הפלסטינים המחזיקים בגלעד שליט ישחררו אותו מטעמים הומניטריים. עד שחרורו, על הארגונים להכיר במעמדו כשבוי מלחמה, להתייחס אליו ככזה, ולאפשר לו ביקורים של הצלב האדום הבינלאומי.

פרסום הנחיות ברורות לכוחות הביטחון הפלסטינים: הוועדה קוראת לרשות הפלסטינית לפרסם הנחיות ברורות לכוחות הביטחון שבשליטתה בנוגע לחובותיהם לציית לנורמות של זכויות אדם, ולנקוט בחקירות מיידיות ועצמאיות בנוגע לכל חשד להפרות זכויות אדם חמורות שבוצעו על ידי כוחות הביטחון שבשליטתה.